

"אבן על פי הבאר"

דומאן חדש של נתן שחם

רים הם, מבחינה ספרותית, ויכוחים אידיי אולוגיים פוליטיים ארוכים אלה? באלרי הים, למי יש סבלנות לעתון של לפני ש- לושים וחמש שנים? אמנם, רשאי שחם להביא ויכוחים שיש בהם כדי לשפוך אור על אורת התקופה, או על גיבורי הספר, או על בעיית הגבורה, בעיית השתתפות ה- שכל והרגש במפעל הציוני, וכו'. אך כל דבר יש לו טעם ומידה.

פרט אחר שאפשר לראותו כמגרעת, היא העובדה שכל האנשים הרבים והשונים שב- ספר וכל המצבים המופיעים בו, עולים לפני הקורא מתוך תמונות שכל אחת ואחת מהן הריהי, בעצם, תמונה מרפרפת בלבד, ואיננה מעובדת בצורה שלמה ומתוך "ג- שימה ארוכה".

"ריח" התקופה

מצד שני, הנה אין ספק שאפשר למצוא הנאה בריח התקופה ההיא ששחם הצליח למסרו, בזיקתו של שחם אל ההתלבטויות הרוחניות ובתפיסה הפסיכולוגית הניכרת בתאוריהם של גרושביץ, הצבר-הקרייריסט שחלם להיות עובד אדמה והפך לעסקן, של אמו של גרושביץ - אשה יפה שתל- טנית ואומללה בעצם, של תמר - יפהפיה המבקשת נוחות ותכלית, של הילד צביקה, - בן עסקן ממפלגת הפועלים (מאו ומת- מיד הצליח שחם בתאורי ילדים), של אי- ליהו וייסמן, שאותו שלח שחם לעבודה ולהגנה ועם זאת לא חסך ממנו חולשות אנושיות, ובתאור דיוקנם של רבים אחרים המופיעים בספר. אכן, שחם מגיש לנו תצ- לומים רבים ומוצלחים למדי של אנשי ה- עליה השלישית, ואולם תצלום, ואפילו הוא מוצלח, אינו חורג מגדר שני ממדים. מאי- דך, הנה אין להכחיש כי אין שהוא מצי- טרפות התמונות שבאלבום זה לתמונה אי- חת מקיפה, המקנה מושג-מה על התקופה. אגב, שאלה אל שחם: האם באמת בתוך כל הצעירים והצעירות של העליה השלי- שית ואהבותיהם השונות, לא היה אף מק- רה אחד של אהבה פשוטה, "קלאסית", מ- טורפת קצת - אהבה אמיתית? קשה ל- האמין.

מרים אורן.

כשם שיש נשים אשר בטורם בא הקיץ מיטיבות הן לחוש בחוש השישי שלהן את משב הרוחות באווירת האופנה של עונת הקיץ הבאה, - כן יש סופרים המקדימים לחוש את משב הרוחות בעולם המחשבה הספרותית.

מובן מאליו, כי הכשרון לראות היום את מה שיהיה מודרני מחר-מחרתים, יש בו כדי להוסיף חן של רעננות לא רק לשמלה או לתסרוקת אלא גם ליצירה ספרותית. אולם, דרכו של סופר קשה מדרכה של אשה אלגנטית. המחשבות המודרניות מבק- שות למצוא את הדרמטיזציה שלהן במע- מדים אקטואליים, ומידה גדושה של אקטוי- אליות הולכת בדרך כלל בד בבד עם הרי- פורטוזה המרפרפת. מעטים מאד הם ה- סופרים - בפרט מאלה שיש להם איון זי- קה חברתית - שהצליחו לכתוב יצירה שיש בה מן האקטואליות בלא שיהיה בה

נתן שחם

הו ולא

מן הרפורטוזה. אפילו סופר חשוב כסארטר לא נוקה מן הפגם הזה. לא כל שכן - נתן שחם.

נתן שחם ניחן ברגישות רבה לגבי מ- שב הרוחות בספרות הארץ ובספרות ה- עולם. על כך יעיד ספרו הראשון, "דגן ר- עופרת", המלא התלבטות מחשבתית ורג- שית של אדם מודרני מאד ואשר הוא, אולי, הראשון בספרות הישראלית הצעיר- רה שדבק בו משהו מאבק האכסיסטנציאי- ליוזם שנזרה מפאריו על העולם כולו. כן יש לציין כי מחזהו של שחם, "הם יגיעו מחר" היה המחזה הישראלי הראשון אשר ביטא את צורך הציבור שלנו במחזה ש- יהיו בו ערכים ספרותיים מסויימים ולא ערכים תעמולתיים בלבד.

עוקץ ורביש

תכונה זו, הרגישות לגבי המודרני והאק- טואלי, יש למצוא בשחם על העוקץ ועל הרביש שבכך. יצירתו של שחם מצטיינת בראייה שאין בה מן הנדוש ובהצגת בע- יות שיש בהן מן הגרוי השכלי. עם זאת, לא ניצלו יצירות אלו ממכת הרפרוף. ל- עתים יש לך הרגשה כאילו לפניך סקיצה מצויינת שנכתבה על רגל אחת ואתה מר- גיש רצון לומר: שב וכתוב! תקרומנה העצמות הללו עור ובשר!

לא יקשה לראות מספריו של שחם ש- סופר צעיר זה ניחן בפיקחות, ובנטיה ל- בקורת עצמית. לא ייפלא, איפוא, שבשנים האחרונות החל שחם לחפש לו מוצא. הוא מחפש נושאים הניתנים להיראות בפרספק- טיבה. וכי מדוע, אם לא מתוך הרצון לכי- תוב על הדברים מתוך ריחוק ידוע, נטש את תקופתנו, שהוא מיטיב. כל כך להתמ- צא בה ופנה לעסוק בימי בית שני? עתה, בספרו החדש, "אבן על פי הבאר" (הוצאת ספרית פועלים), הנחה אותו ביקוש מוצדק זה אחר הפרספקטיבה אל תקופת העליה השלישית.

האם הצליח שחם בנסיונו זה? האמנם יש ב-"אבן על פי הבאר" יתר עמקות, ו- "נשימה ארוכה" מאשר ביצירותיו הראשו- נות? דומה, על השאלה הזאת יש להשיב בהן ולא גם יחד.

מגרעת רצינית שבספר היא - ריבוי הויכוחים האידיאולוגיים שבו. כלום כש-